

"Evet, sen benim cismimde âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre mercî olmak için yaratılmışsınız..." Burada; nefisle tabiat birbirine benzetilmiştir. Bunların; hayrı kabul edip şerre merci olmalarını ve devamını biraz açar mısınız?

"Evet, sen benim cismimde âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre mercî olmak için yaratılmışsınız. Yani, fâil ve masdar değilsiniz, belki münfail ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var; o da hayr-ı mutlaktan gelen hayrı güzel bir sûrette kabul etmemenizden, şerre sebep olmanızdır. Hem, siz birer perde yaratılmışsınız; tâ güzelliği görülmeyen zâhirî çirkinlikler size isnad edilip, Zât-ı Mukaddese-i İlâhiyenin tenzihine vesîle olasınız. Halbuki, bütün bütün vazife-i fitratınıza zıd bir sûret giymişsiniz. Kabiliyetsizliğinizden hayrı şerre kalbettiğiniz halde, Hâlıkınızla güyâ iştirâk edersiniz. Demek, nefisperest, tabiatperest, gayet ahmak, gayet zâlimdir."

Mülk Allah'ındır. Sebepler sadece birer perdedirler. Hakikat bu iken, insanlar misafir olarak geldikleri bu dünyada, kendilerine ihsan edilen haricî nimetleri ve onlardan faydalanmak için kendilerine verilen maddî ve manevî cihazları İlâhî ihsan olarak bilmek yerine, âlemdeki icraatları tabiata, kendilerinden hâsıl olan güzellikleri ve kemalleri ise nefislerine isnat ederek gaflete, dalalete veya küfre düşerler.

"Otuz seneden beri iki tâğut ile mücadele vardır. Biri insandadır, diğeri âlemedir. Biri ene'dir, diğeri tabiattır. Birinci tâğutu gayr-ı kasdî, gölgevâri bir ayna gibi gördüm. Fakat o tâğutu kasten veya bizzat nazar-ı ehemmiyete alanlar, Nemrud ve Firavun olurlar." ([Mesnevî-i Nuriye, Habbe](#))

Üstad Hazretleri bu *iki tağut* ile yani "*ene ve tabiat*" ile bir ömür boyu mücadele etmiş, insana kul olduğunu, mahlûk olduğunu, cüz'î bir iradede başka elinde bir şey bulunmadığını, hayır olsun şer olsun her şeyi Allah'ın yaratıldığını ders vermiş, iradesiz tabiatın, kör kuvvetin ve ölü maddenin bu âlemdeki mu'cize sanatları ve hikmetli icraatlara sahip çıkamayacağını kuvvetli delillerle ortaya koymuştur.

Bu risalede de nefsin terbiyesiyle alâkalı bütün ifadeler, ene tağutuna haddini bildirmek ve tabiatın hakiki icraat sahibi olmadığını beyan içindir.

Suallerin cevabına yardımcı olacağı düşüncesiyle bazı mefhumlardan kısaca söz edelim.

Risalelerde “*masdar ile mazhar, fail ve münfail*” mefhumları üzerinde ehemmiyetle durulur. Burada “*mazhar*” yerine “*mahal*” kelimesi kullanılmış.

Masdar bir şeyin sudur ettiği, çıktığı mekândır. *Mazhar* ise o şeyin zahir olduğu, görüldüğü mekândır. Işık güneşten gelir ve aynada zahir olur, yani kendini gösterir. Ayna, bu ışığa *masdar* değildir, yani ışık ondan çıkmamaktadır.

Varlık âleminde görünen bütün güzellikler ve kemaller de o varlıkların kendilerinden doğmazlar; onlardan sudur etmezler. O varlıklar, İlâhî isimlere ve sıfatlara ayna olmakta, *mazhar* olmakta, *mahal* olmaktadır. *Mahal* kelimesi de burada mekân mânasına kullanılmıştır. Meyvenin mekânı daldır, ağacınki topraktır. Ama ne meyve ağacın hüneri, ne de ağaç toprağın sanatıdır.

“*Fail ve münfail*” meselesine gelince, *fail* bir fiili, bir işi yapan, işleyen demektir. *Münfail* ise o fiili kabul eden, yani kendisinde o fiil işlenen şeydir. Meselâ *kâtip*, yazma fiilinin failidir. *Kâğıt* ise *münfail*dir, yani yazı fiilini kabul etmektedir. Biz *kâğıda* yazı yazdığımız halde, havaya veya suya yazı yazamayız. Bunların ikisi de yazma fiilini kabul etmezler, yani bu fiil onlarda icra edilemez.

Kâğıt, bu noktada, havadan ve sudan ileri olmakla birlikte, kendisinde yazılan yazılara sahip çıkamaz; onları kendi kudretine ve ilmine isnad edemez.

Yaratma fiilinin faili ancak Allah’tır, bütün mahlûkat ise yaratılmayı kabul etmişlerdir, yani bu fiil onlarda icra edilmiştir. Bu yönüyle her mahlûk *münfail*dir.

Bazı varlıklar bazı fiillere *münfail* olamazlar ve onlarda o fiil tecelli etmez. Meselâ, “gösterme” fiili gözlerde icraat yapar, ama taşlarda, ağaçlarda yapmaz. Bu son ikisi gösterme fiiline *münfail* olamazlar. O halde, insanoğlu görmesiyle övünmek yerine buna şükretmekle mükelleftir. “Gözümü görme fiilini kabul edecek şekilde terbiye eden ben değilim, annem ve babam da değiller. O halde ben görme fiilinin faili, yapıcısı değilim, ancak *münfailim*.” demesi gerekir.

Aynı şekilde, toprak da bitkilerin kökleşmesine, tohumların sümbül vermesine elverişli bir şekilde yaratılmıştır. O da *münfail*dir.

Bütün hayırlar Allah’tandır. Bu hayrı “*güzel bir şekilde kabul etmemekten*” şerler doğar. Yine göz ve meyve misalimize dönelim. Gözü, görecektir şekilde terbiye eden Allah’tır. Bu hayır ancak O’na mahsustur. Ancak, insan gözünü sert bir cisme çarparak kör ederse bu şerre sebep olan kendisidir. Gözü Allah vermiş, ama onun kör olmasına insan sebep olmuştur.

Toprağı da suyu da yaratan Allah, onlardan ağaçlar bitirmektedir. Ağacın yaratıcısı, faili Allah’tır. Ama insan o ağaca su vermeyip kurutursa, onun ölümüne sebep olmuş

olur. Yani, ağacı yaratan Allah, kurmasına sebep olan ise insandır.

Nefis ve tabiatın birer perde olmalarına gelince:

Bu hikmet dünyasında her şey bir sebebe bağlanmıştır. Kudret âlemi olan âhirette ise her şey doğrudan, sebepsiz ve zamansız yaratılacaktır.

Yine bu imtihan dünyasında, hastalıklar, ölümler, musibetler gibi nefsimizin hoşuna gitmeyen birçok icraat da sergilenmektedir. Meselâ, Nur Külliyyatı'nda beyan edildiği gibi, kabir bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısı olduğu halde, insan ölüm ötesini göremediğinden bu hakikatten gaflet edebildiği için hastalıklar ölüme perde edilmişlerdir. Böylece insanlar kadere karşı itiraz ve isyan yoluna girmekten ve kendilerini tehlikeye atmaktan kurtulmuş olurlar.

Öte yandan bir padişah, râiyetinin maaşlarını bizzat dağıtmaz da memurları vazifelendirir. Ama herkes çok iyi bilir ki, bu maaşları o memurlar kendi ceplerinden yahut kasalarından vermezler. Onlar, padişahın izzetine perde olmuşlardır ve bu paraları onun namına vermektedirler.

Bütün sebepler birer perdedirler. Akı başında olan her insan, bu sebeplerin eliyle gelen nimetleri, o sebeplerin kendi malları ve ihsanları olarak değil, Allah'ın birer ikramı olarak görür ve sebepleri birer perde, birer vasıta olarak bilir.

“Tabiat bir san'at-ı İlahiyedir, Sâni' olmaz.. bir kitabet-i Rabbaniyedir, kâtib olmaz.. bir nakıştır, nakkaş olamaz. ...” ([Lem'alar, Yirmi Üçüncü Lem'a](#))

“Elbette bir padişahın hediyesinin kabı veya hediye sarılan mendil veyahut hediye eline verilip getiren nefer, o padişahın saltanatına şerik olamazlar. ...” ([Sözler, Otuz İkinci Söz](#))